

บทที่ 1

บทนำ

ปัญหาและความเป็นมาของปัญหา

สตูลเป็นจังหวัดเล็ก ๆ จังหวัดหนึ่งตั้งอยู่ตอนใต้ของประเทศไทย จากเดิมจังหวัดสตูลเป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์ที่เลื่องลือ เจกเช่นจังหวัดสำคัญอื่นๆ เช่นจังหวัดปัตตานี งานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดสตูล(2546: 2) ได้กล่าวถึงสตูลว่า “ในอดีตสตูลเป็นเพียงตำบลหนึ่งของเมืองไทรบุรี¹ เรียกว่า มูเก็มสะโตษ แปลว่า ตำบลกระท้อน ในปี พ.ศ. 2452 สตูลได้รวมอยู่ในมณฑลภูเก็ต และได้รับการยกฐานะจากเมืองสตูลเป็นจังหวัดในปี พ.ศ. 2475 หลังจากไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย”

สตูลมีอาณาเขตทางทิศใต้ติดต่อกับประเทศมาเลเซีย คือ รัฐเปอร์ลิสและรัฐเคดาห์ ทางทิศเหนือติดต่อกับอำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง และอำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง ทางทิศตะวันออกติดต่อกับอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา และรัฐเปอร์ลิส ประเทศมาเลเซีย ส่วนทางทิศตะวันตกติดต่อกับทะเลอันดามันมหาสมุทรอินเดีย (งานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดสตูล, 2546 : 3) สภาพทางสังคมของจังหวัดสตูลนั้นมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากจังหวัดอื่น ๆ เพราะในจังหวัดสตูลนั้น ส่วนหนึ่งมีประชาชนทั้งที่นับถือศาสนาพุทธและศาสนาอิสลามปะปนอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน จึงทำให้วัฒนธรรมบางอย่างคล้ายคลึงกันระหว่างไทยพุทธ และไทยมุสลิม อย่างไรก็ตามประชาชนมุสลิมในจังหวัดสตูลก็ยังมีรูปแบบในการดำเนินชีวิตเหมือนกับจังหวัดปัตตานี สะลา และนราธิวาส โดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้านคือประเทศมาเลเซีย (ขจิตภัย บุรุษพัฒน์, 2519: 45)

สตูลเป็นเพียงตำบลเล็ก ๆ ตำบลหนึ่งของเมืองไทรบุรี และได้รับความสนใจจากเมืองไทรบุรีเป็นอย่างดี เพราะเป็นเมืองที่มีอาณาเขตติดต่อกับไทย ผู้ปกครองของเมืองสตูลในอดีตนั้น เป็นผู้สำเร็จราชการจากเมืองไทรบุรี ดังเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ (2501 : 6) ได้กล่าวถึงการปกครองเมืองสตูลในสมัยเริ่มแรกว่า เจ้าพระยาไทรบุรีตนกูปะแงรันกับตนกูบิสนู (พระยาอภัยนุราช) เกิดผิดใจกันเรื่องการปกครองกัวลามูดา² แต่ตนกูปะแงรันไม่ยอมยกท้องที่แห่งนั้นให้กับตนกูบิสนู จึงเกิดข้อขัดแย้งกัน พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยโปรดเกล้าฯ รับสั่งให้ตนกูบิสนูมาปกครองท้องที่เมืองสตูล ซึ่งในขณะนั้นเรียกว่า “สะโตษ”

¹ ซึ่งขณะนั้น เมืองไทรบุรีแยกการปกครองเป็น 4 หัวเมือง คือ เมืองกูบังปาสุ เมืองเปอร์ลิส เมืองเคดาห์ และเมืองสตูล

² เป็นเมือง ๑ แห่ง ที่ตั้งอยู่ปากน้ำแม่น้ำมูดา หรือคลองกาลิง ที่อยู่ในไทรบุรี เป็นปากน้ำที่มีความเจริญมากในสมัยนั้น

สตูล เป็นเมืองที่มีการปกครองของผู้ปกครองหลายสมัย ทำให้เมืองสตูลมีความเจริญขึ้นเป็นลำดับ หลังจากปี พ.ศ. 2387 ผู้ปกครองเมืองสตูล ได้พัฒนาการปกครองให้มีระบบมากขึ้น บุคคลสำคัญที่ได้พัฒนาเมืองสตูลนั้นมีหลายท่าน เช่น พระยาสมันตรัฐบุรินทร์ (ตงกูมฮัมมัดอาเก็บ) พระยาภูมินารอดภักดี พระยาสมันตรัฐบุรินทร์ (ตุ้ย บินอับดุลลาห์) และในสมัยหลังจากประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นระบอบประชาธิปไตย ปี พ.ศ.2475 มีบุคคลสำคัญท่านหนึ่งที่มีบทบาทในการพัฒนาสังคมเช่นกัน คือเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสตูล, 2527 : 30)

จากการปกครองของผู้ปกครองหลายสมัย³ ทำให้เมืองสตูลมีความเจริญขึ้นเป็นลำดับ และก้าวสู่การเป็นเมืองแห่งประวัติศาสตร์ได้ เพราะแต่ละยุคแต่ละสมัยนั้นได้เน้นการปกครองของชาวมุสลิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ที่มีแนวคิดในการรักษาเอกลักษณ์ความเป็นมุสลิมไว้ภายใต้การปกครองของไทย นอกจากนี้ก็ยังส่งเสริมเอกลักษณ์ของความเป็นชาวมุสลิมเข้าไปในวัฒนธรรมอื่นที่มิใช่มุสลิม เช่น การใส่หมวกสีดำ ดังที่เจ๊ะอับดุลลาห์ บินมูฮัมหมัดสาอาต หลังปูเต๊ะ (2518 : 26) ได้กล่าวไว้ว่า

สัญลักษณ์อิสลามจะรู้ได้ในสังคมกับศาสนาอื่น โดยสัญลักษณ์เป็นแนวทางมีดังนี้ คือ การสวมหมวก การเปล่งวาจา⁴ ระหว่างพบกันของมุสลิม พบกันสัมผัสมือกัน มุสลิมไม่แตะต้องสิ่งต้องห้ามใดๆ โดยสัญลักษณ์เหล่านี้แสดงให้สังคมอื่นรู้ว่า เป็นมุสลิมโดยมิต้องถามถึงศาสนาที่ผู้นั้นนับถือ

เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ มีชื่อเต็มว่า เจ๊ะอับดุลลาห์ บิน⁵ มูฮัมหมัดสาอาต บินยะโกบ บินปูเต๊ะ เกิด ณ บ้านท่าเนียบ ตำบลโกตา เมืองละงู จังหวัดสตูล ในปี พ.ศ.2434 ท่านได้ศึกษาภาษามลายูมาตั้งแต่เยาว์วัย ณ บ้านของท่าน และสนใจภาษาไทยเป็นพิเศษ ท่านพยายามศึกษาจนอ่านออกเขียนได้ ท่านได้ศึกษาอัลกุรอานกับครูละไบมูฮัมหมัดอูลีน บินฮัจญ์อับดุลเราะมานจากเมืองปีนัง

ต่อมาในปีพ.ศ.2448 เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ เข้าศึกษาภาษามลายูในโรงเรียนรัฐากลางเมืองสตูลสำเร็จชั้น 3⁶ จึงกลับมาบ้านท่าเนียบ (เมืองละงู) ได้พยายามค้นคว้าคัดลอกหนังสือต่างๆ ที่คุณพ่อพยายามอบรมทั้งภาษา ศาสนา มารยาท สังคม และขนบธรรมเนียมมลายูเป็นอย่างดี

³ ตั้งแต่สมัยของพระยาอภัยนุราช (ตงกูบิสนุ) สมัยพระยาสมันตรัฐบุรินทร์ (ตงกูมฮัมมัดอาเก็บ) สมัยพระยาอภัยนุราช (ตงกูอิสมาแอล) พระยาอินทวิชัยหรือพระยาภูมินารอดภักดี (กูเด็น บินกูเมะ) พระยาสมันตรัฐบุรินทร์ (ตุ้ย บินอับดุลลาห์หรือ หลวงโกษาอิสหาก) และเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ

⁴ อัสลามูอาลัยกุม หมายถึง ขอความสันติจงมีแต่ท่าน

⁵ คำว่า บิน เป็นคำภาคภาษาหรับ หมายถึง ลูกชาย

⁶ คือ การเรียนการสอนศาสนาในวันเสาร์และวันอาทิตย์ที่มีสัปดาห์โดยมีโต๊ะครูเป็นผู้สอน

(เจ๊ะอับดุลลาห์ บินมุฮัมมัดสาอาด หลังปูเต๊ะ, 2518 : 43) เริ่มแรกของการทำงาน ท่านได้เข้ารับราชการเป็นเสมียนศาลแขวงสงขลา จากนั้นท่านก็ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าเมืองปากบารา ในอำเภอทุ่งหว้าและกิ่งอำเภอสะงู เป็นกอฎี⁷ ทั่วไปว่าด้วยกรณีครอบครัว เป็นตะโต๊ะยุติธรรมประจำศาลจังหวัดสตูล จากนั้นก็ได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสตูลถึง 5 สมัย ขณะที่ท่านดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสมัยที่ 2 ในปีพ.ศ.2491 ท่านได้รับพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีสั่งราชการกระทรวงศึกษาธิการในสมัยรัฐบาลจอมพลป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีสมัยที่ 2 (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสตูล, 2533 : 87) และเมื่อท่านดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสมัยที่ 3 ท่านได้รับพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุขในรัฐบาลนายพจน์ สารสินเป็นนายกรัฐมนตรี และอีกครั้งหนึ่งในสมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจรเป็นนายกรัฐมนตรี (เจ๊ะอับดุลลาห์ บินมุฮัมมัดสาอาด หลังปูเต๊ะ, 2518 : 52) ดังนั้นเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะถือได้ว่าเป็นผู้หนึ่งที่ได้ปฏิบัติตามหน้าที่ของตนเป็นอย่างดี เพื่อพัฒนาสังคมมุสลิมทั้งในจังหวัดสตูล และอีก 3 จังหวัด คือ ปัตตานี ยะลาและนราธิวาส

เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ เป็นผู้ที่ไม่หาความรู้ขุดตลอดเวลาและเผยแพร่ความรู้ให้แก่ประชาชน โดยเฉพาะความรู้ทางศาสนาจึงได้รับสมญานามว่าเป็น“ขุนคลังแห่งความรู้”⁸ (เจริญ โฉลกดี, (สัมภาษณ์) 10 กันยายน 2545) ส่วนผลงานอื่น ๆ ของท่าน คือเป็นกรรมการอิสลามแห่งประเทศไทย เป็นกรรมการนิติบัญญัติประจำกระทรวงยุติธรรม ส่วนผลงานทางด้านงานเขียนมีทั้งภาษาไทย ภาษามลายูที่เกี่ยวข้องกับความรู้ด้านศาสนา การปกครอง ประวัติศาสตร์ เช่น ประวัติย่อของจังหวัดสตูล อาณาจักรศรีวิชัย กระจกไม่มีเงาปัญหา 4 จังหวัดภาคใต้ ฯลฯ (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสตูล, 2533 : 87) และท่านยังตระหนักในการพัฒนาสังคมมุสลิมโดยเฉพาะในจังหวัดสตูล และอีก 3 จังหวัดใกล้เคียง (ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) ที่มีปัญหาความขัดแย้งเกิดขึ้นอย่างรุนแรง ซึ่งแตกต่างกับจังหวัดสตูลที่มีปัญหาความขัดแย้งน้อยกว่า ปัญหาส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นนั้นเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี และการใช้ภาษาของมุสลิมใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ก็ยังมีอุดมการณ์ตามหลักการศาสนาอิสลาม รักษาเอกลักษณ์ของความเป็นมุสลิมให้เป็นที่ประจักษ์ พร้อมกับมุ่งมั่นในการสรรค์สร้างสังคมมุสลิม ดังนั้นจากบทบาทในการทำงานเพื่อพัฒนาสังคมในฐานะที่ท่านดำรงตำแหน่งเป็นกอฎี-ตะโต๊ะยุติธรรม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสตูล รัฐมนตรีสั่งราชการกระทรวงศึกษาธิการ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข เป็นตัวอย่างที่

⁷ ผู้พิพากษา

⁸ เป็นบุคคลที่มีความรู้ในหลาย ๆ ด้าน และเป็นผู้ที่ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้อื่น

ผู้วิจัยสนใจศึกษา และคาดว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ในการพัฒนาสังคมมุสลิมตั้นั้น ผู้วิจัยจึงได้ทำงานวิจัย เรื่อง ชีวประวัติของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ : ศึกษาเฉพาะกรณีบทบาทในการพัฒนาสังคมมุสลิมในจังหวัดสตูลขึ้น

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่องเกี่ยวกับชีวประวัติของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ : ศึกษาเฉพาะกรณีบทบาทในการพัฒนาสังคมมุสลิมในจังหวัดสตูล ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้อง
 - 1.1. พัฒนาการทางสังคมมุสลิมในจังหวัดสตูล
 - 1.2 ชีวประวัติของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ
 - 1.3 บทบาทของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะในการพัฒนาสังคมมุสลิม
2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.เอกสารที่เกี่ยวข้อง

1.1 พัฒนาการทางสังคมมุสลิมในจังหวัดสตูล

1.1.1 ประวัติการตั้งเมืองสตูล

ธารงศักดิ์ อายุวัฒน์นะ (2517 : 447-449) ได้เขียนถึงการตั้งเมืองสตูล ไว้ในหนังสือ *เรื่องไทยในมาเลเซีย* ว่า “เมืองสตูลในอดีตนั้น เป็นเพียงหมู่บ้านหรือตำบลหนึ่งของเมืองไทรบุรี หากต้องการกล่าวถึงเมืองสตูลนั้น ต้องกล่าวถึงเมืองไทรบุรีก่อน เมืองไทรบุรี เป็นหนึ่งในสี่หัวเมืองประเทศราชมลายูของไทย อันมีเมืองกลันตัน ตรัง ภาษู เปอร์ลิส และไทรบุรี เป็นเมืองที่เป็นจุดตั้งญาติสนิทมิตรที่รักอยู่ร่วมในการปกครองของพระมหากษัตริย์เดียวกันมาเป็นเวลาช้านาน”

ฟาดีล (Fadzil, 2517 : 447-449) ได้กล่าวถึงเมืองไทรบุรีไว้ในหนังสือที่ชื่อว่า *Alor Setar 250 Tahun 1735-1985* ว่า “เมืองไทรบุรีก็เป็นเสมือนกับเมืองอื่นๆ ในแถบดินแดนมลายู ที่เคยเป็นเมืองขึ้นของประเทศอื่น เมืองไทรบุรีหรือเคดาห์นั้นเคยอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ นอกจากประเทศอังกฤษแล้ว ญี่ปุ่นก็เช่นกันที่ต้องการเมืองไทรบุรี”

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ฯ (2542 : 44) ได้กล่าวถึงดินแดนไทรบุรี หรือเคดาห์ ไว้ในหนังสือ *วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญาจังหวัดสตูล* ว่า “สตูลเป็นเมืองสำคัญทางแหลมมลายูฝ่ายใต้ขึ้นต่อราชอาณาจักรไทยตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี เมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่า ไทรบุรีก็ตั้งตัวเป็นอิสระไม่ขึ้นต่อฝ่ายไทย แต่เมื่อมาถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เมืองไทรบุรีได้ตกมาเป็นเมืองขึ้นหรือเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรไทยตามเดิม”

สตูลนั้นมีความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์กับเมืองไทรบุรีมาตลอด และชุมชนที่เจริญมากของเมืองสตูลในสมัยนั้น คือ เมืองละงู ซึ่งหลักฐานบางส่วนมีกล่าวถึงในแผนที่เมืองไทรบุรีที่ชาวตะวันตกได้เขียนไว้และได้เรียกชื่อเพี้ยนไป คือ

ลุง (Lungu) คือ ละงู	เม็มบัง (Membang) คือ มำบัง
เส็ดตุล (Settool) คือ สตูล	แม่น้ำเส็ดตุล (Settool River) คือ แม่น้ำสตูล
เมราฮิต (Merahit) คือ บาราเกต	ทรอทโต (Trotto) คือ เกาะตะรุเตา

(คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ฯ, 2542 : 42-44)

ส่วนเจ้าอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ (2501 : 4) ได้เล่าไว้ในหนังสือ *ประวัติย่อจังหวัดสตูล* ว่า “ประมาณปี พ.ศ.2471 ท่านเคยเดินทางไปพม่า และได้พบกับชาวบ้านพื้นเมืองสัญชาติมลายูนับถือศาสนาอิสลาม พูดภาษามลายูสำเนียงมลายูสตูล บางส่วนก็พูดสำเนียงแปร็ก จากการสอบถามจึงได้ความว่า พวกเขานั้นมีต้นกำเนิดเดิมมาจากเมืองละงู และทำอย่างไรทำให้พวกเขากลับไปอยู่ในเมืองเดิมของเขา”

จารึก รัตนโอภาส และคณะ(2542 : 48) ได้กล่าวถึงเรื่องเมืองสตูลไว้ในหนังสือ *แลหลัง 160 ปีเมืองสตูล* ในช่วงก่อนการตั้งเป็นจังหวัดสตูลนั้น เมืองสตูลหรือมุแกมสโดย มีการเปลี่ยนแปลงผู้ปกครองมาตลอด ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นมุแกมสโดยนั้นเป็นส่วนหนึ่งของเมืองไทรบุรี ในปีพ.ศ.2352 - 2381 หลังจากนั้นปีพ.ศ. 2382 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงแบ่งแยกเมืองไทรบุรีออกเป็น 4 ส่วน คือ

1. เมืองไทรบุรี ตนกูอานุมเป็นเจ้าเมือง
2. เมืองเปอร์ลิส ตวนไหยิตสุเซ็นเป็นเจ้าเมือง
3. เมืองกูบังปาสุ ตนกูสาซันเป็นเจ้าเมือง
4. เมืองสตูล ตนกูมุฮัมมัดอาเก็บเป็นเจ้าเมือง

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสตูล (2533 : 18-26) ได้กล่าวถึงเมืองสตูลไว้ในหนังสือ *รวมเรื่องเมืองสตูล* ว่า “ในปีพ.ศ.2381-2387 เมืองสตูลขึ้นกับเมืองสงขลา เป็นเวลา 5 ปี ส่วนเมืองเปอร์ลิสขึ้นกับเมืองนครศรีธรรมราช ในระหว่างนั้นพระยาประเทศราชภักดีศรีปัตนา ตำแหน่งปลัดเมืองสตูลได้สร้างความไม่พอใจให้แก่เจ้าเมืองสงขลาจึงยกเมืองสตูลให้ขึ้นกับเมืองนครศรีธรรมราช ในปีพ.ศ.2387-2439 แต่ในช่วงหลังการปกครองเกิดการเปลี่ยนแปลงทางราชการเมืองไทรบุรีได้ตั้งกูเต็น บินกูเมะ ให้มาช่วยราชการเมืองสตูลที่อยู่ภายใต้การปกครองของตงกูอัตุรเราะมาน(พระยาอภัยนุราช) หลังจากพระยาอภัยนุราชสิ้นชีวิตก็อุปกับไม่มีทายาทสืบต่อ เจ้าเมืองไทรบุรีได้สนับสนุนให้กูเต็นว่าราชการไปก่อนพร้อมกับจัดระเบียบการเมืองใหม่ เมืองสตูลจึงกลับเป็นของเมืองไทรบุรีอีกครั้งในปีพ.ศ.2440-2451 ต่อมาในตอนปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เกิดกรณีพิพาทกับประเทศอังกฤษเรื่องสิทธิสภาพนอกอาณาเขต จึงมีการเปลี่ยนแปลงเขตแดน

การปกครอง โดยเมืองกลันตัน เมืองตรังกานู และเมืองเปอร์ลิส ให้แก่รัฐบาลอังกฤษ แต่เมืองสตูลยังคงเป็นของรัฐบาลสยาม ซึ่งโอนไปขึ้นกับมณฑลภูเก็ต โดยมีพระยารัษฎานุประดิษฐ์ฯ (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) เป็นสมุหเทศาภิบาลมณฑลภูเก็ต ต่อมาเมืองสตูลขึ้นกับมณฑลนครศรีธรรมราชอีกครั้งหนึ่ง ในปีพ.ศ.2468-2475 ในปีพ.ศ.2475 ประเทศไทยเปลี่ยนการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย เมืองสตูลก็มีฐานะเป็นจังหวัดหนึ่งในราชอาณาจักรไทย”

1.2 สภาพทางสังคมของจังหวัดสตูล

งานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดสตูล (2546 : 3) ได้กล่าวถึงจังหวัดสตูล ไว้ในหนังสือ *สถิติสำคัญจังหวัดสตูลประจำปี 2546* ว่า “จังหวัดสตูล เป็นจังหวัดที่มีอาณาเขตทางทิศใต้ติดต่อกับประเทศมาเลเซีย คือ รัฐเปอร์ลิสและรัฐเคดาห์ ทางทิศเหนือติดต่อกับอำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง และอำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง ทางทิศตะวันออกติดต่อกับอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลาและรัฐเปอร์ลิส ประเทศมาเลเซีย ส่วนทางทิศตะวันตกติดต่อกับทะเลอันดามัน มหาสมุทรอินเดีย”

สภาพพื้นที่ของจังหวัดสตูล มีลักษณะแตกต่างกันทางทิศเหนือและทิศตะวันออกเป็นเนินเขาและภูเขาสูง จากนั้นสภาพพื้นที่จะค่อยๆ ลาดเอียงลงสู่ทะเล ส่วนด้านทิศตะวันตกและทิศใต้ มีที่ราบแคบๆ ขนานไปกับชายฝั่งทะเล ลักษณะภูมิอากาศมีอากาศร้อนชื้นฝนตกชุก ช่วงที่ฤดูร้อนมีระยะสั้น ส่วนลักษณะทางธรณีวิทยา พื้นที่จังหวัดสตูลส่วนใหญ่ รองรับด้วยหินและหินแปร ส่วนหินอัคนีมีปรากฏเป็นบางบริเวณ (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุฯ , 2542 : 9)

สตูลมีแม่น้ำสำคัญ คือ แม่น้ำละงู แม่น้ำสตูล ส่วนท่าเรือมีท่าเรือเกาะนก ท่าเรือปากบารา และท่าเรือทุ่งหว้า ท่าเรือทั้งสามนี้มีด่านศุลกากร และก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง ท่าเรือนี้มีเรือกลไฟเดินเข้าออกกระหว่างปีนังเป็นประจำ ดังที่เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ (2501 : 3) ได้กล่าวว่า “ท่าเรือปากบาราตั้งอยู่ในอำเภอเมืองละงู เป็นศูนย์กลางของจังหวัดสตูล และละงูก็เป็นที่ยี่งักมาก่อนสตูลแต่ไม่มีประวัติโดยเฉพาะ”

สาเหตุสำคัญที่สตูลไม่เหมาะกับการตั้งเมืองนั้น มาจากสภาพพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ดังที่สงบส่งเมือง และคณะ (2543 : 7614) ได้กล่าวถึงลักษณะของจังหวัดสตูลไว้ใน *สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้* ว่า “จากลักษณะภูมิศาสตร์ของจังหวัดสตูล ซึ่งเป็นจังหวัดขนาดเล็ก พื้นที่เป็นที่ลุ่มต่ำสลับไปกับพรมที่มีน้ำขังโดยเฉพาะบริเวณใกล้ทะเล เป็นพื้นที่ที่ตื้นใหม่ และเป็นร่องน้ำสายสั้นๆ ไปออกทะเลหลายสาย ซึ่งเป็นร่องน้ำที่หล่อเลี้ยงชุมชนต่างๆ ไหลจากทิวเขาทางด้านเหนือและด้านตะวันออก ลงสู่ทะเลใต้และตะวันตก กระแสน้ำในร่องน้ำเหล่านี้ไหลเชี่ยวมาก ลักษณะภูมิประเทศเช่นนี้ จึงไม่เอื้ออำนวยต่อการตั้งแหล่งชุมชนโบราณในสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์”

ทางการปกครอง จังหวัดสตูลจัดระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาคออกเป็นอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน จัดระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่นออกเป็น องค์การบริหารราชการส่วนจังหวัด เทศบาล และสุขาภิบาล (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสตูล , 2527 : 15) ในอดีต

จังหวัดสตูลได้รับการปฏิรูปการปกครองในสมัยของพระยารัษฎานุประดิษฐ์ (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) ได้วางหลักไว้ 6 ประการ คือ ทางด้านการปกครอง ทางด้านการภาษีอากร ทางด้านการศึกษา การสร้างถนนและเส้นทางคมนาคม การบำรุงการเพาะปลูก และการปราบปรามโจรผู้ร้าย (สงบ สงเมือง และคณะ , 2543 : 7617-7618) ส่วนในสมัยกูดิน บินกูมะเข้ามาเป็นผู้ช่วยการเมือง ได้จัดราชการ เพื่อบริหารบ้านเมืองให้เป็นระบบมากขึ้น โดยวางแผนการปกครองให้มีข้าราชการเป็นแผนกๆ เช่น แผนกการคลัง มีเจ๊ะอะหมัด บินสอาด เป็นหัวหน้ากองคลัง แผนกที่ดิน มีหัวหน้าอิดำ เป็นหัวหน้าลิเต๊ะเป็นหัวหน้ากอง นอกจากนี้ ก็ยังมีแผนกผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ การคมนาคม การไปรษณีย์โทรเลข เป็นต้น (เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ, 2501 : 34)

สถานที่ที่สำคัญในจังหวัดสตูลนั้นมีทั้งสถานที่ทางประวัติศาสตร์และสถานที่ท่องเที่ยวเช่น คฤหาสน์กูดิน เป็นโบราณสถานสำคัญในจังหวัดสตูล เป็นบ้านพักของพระยาภูมินารถภักดี และเรียกบ้านนี้ว่าบ้านกูดิน หรือ คฤหาสน์กูดิน ซึ่งได้สร้างขึ้นด้วยเงินของรัฐบาล เป็นบ้านที่เกี่ยวข้องกับประวัติของเมืองสตูล ส่วนโบราณสถานอีกที่หนึ่ง ก็คือ มัสยิดมาบัง เป็นมัสยิดที่มีมายาวนานพร้อมๆ กับการสร้างเมืองสตูล มัสยิดมาบังตั้งชื่อตามเมือง “มาบังนครา” ซึ่งเป็นชื่อที่ชาวเมืองไทรบุรีใช้เรียกเมืองสตูลสมัยนั้น ส่วนสถานที่ที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัดสตูล ได้แก่ เกาะตะรุเตา เป็นเกาะที่อยู่ในทะเลช่องแคบมะละกา มหาสมุทรอินเดีย ตะรุเตามีฐานะเป็นนิคมฝึกอาชีพของนักโทษในสมัยช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง(สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสตูล, 2527: 80-83)

วัน โซโลห์(Wan Soloh , 1990 : 98) ได้กล่าวถึงการเดินทางของ Skeat ซึ่งเขาได้บันทึกไว้ในหนังสือ *Alor Sctar 250 Tahun 1735-1985* ว่า “เมืองสตูลตั้งอยู่ระหว่างแม่น้ำ 2 สาย คือ แม่น้ำสตูล และแม่น้ำจืด (Air Tawar) มีการคมนาคมที่สะดวก มีชาวจีนค้าขายจำนวนมาก มีโรงเรียน และนักเรียนประมาณ 30 คน สอนโดยครูที่ไปศึกษาจากป็นัง มีศาล (Court House) และคุกที่สร้างด้วยอิฐ ส่วนกฎหมายของสตูลจะมีลักษณะเหมือนกับไทรบุรี(เคดาห์)คือผู้พิพากษาจะมีอำนาจในการตัดสิน”

จังหวัดสตูลเป็นจังหวัดที่ประชากรส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 76 นับถือศาสนาอิสลาม รองลงมานับถือศาสนาพุทธ ประมาณร้อยละ 23 ที่เหลือนับถือศาสนาอื่น เช่น ศาสนาคริสต์ ชาวสตูลส่วนใหญ่ นับถือศาสนาอิสลามมัซฮับ(นิกาย)ฮาฟีอีห์ และปฏิบัติตามแนวทาง“ซุนนะห์” ตามที่บัญญัติไว้ในคัมภีร์อัลกุรอาน ส่วนชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธก็ปฏิบัติตามเป็นพุทธมามกะที่ดี (คณะกรรมการประมวลเอกสารและจดหมายเหตุฯ, 2542 : 150) จังหวัดสตูลนั้น นับได้ว่าเป็นเมืองที่มีชาวมุสลิมอาศัยมานาน การบริหารบ้านเมืองในอดีตทั้งทางโลกและทางธรรม ดังเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ (2501: 16-18)ได้กล่าวไว้ว่า ในขณะที่ตนกุมอำนาจมิดอาเก็บบเป็นพระยาเมือง พระองค์ทรงจัดให้มีสถานที่หน้าท้องพระโรง เป็นสถานที่รับคำร้องทุกข์และชี้ขาดข้อพิพาทของราษฎร นอกจากนี้ได้จัดแต่งตั้งให้มีอภีจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านศาสนาคอยควบคุมการสมรส การหย่าร้าง เป็นต้น และสั่ง

สอนให้มีความเชื่อมั่น เกรงกลัวต่อพระองค์อัลลอฮ์ นอกจากนั้นยังมีการสร้างมัสยิดขึ้น โดยได้ซื้ออูฐ และปูนจากไทรบุรีบรรทุกเรือมาสดุล

ทางด้านการศึกษาเริ่มเป็นระเบียบขึ้น ในสมัยกูเต็น บินกูมะเตได้แต่งตั้งตัวนไชยิดลักตุร เราะห์มาน อัลอิดริส เป็นหัวหน้าผู้พิพากษา เจ๊ะบาเสร์ เป็นผู้ช่วยผู้พิพากษา ได้ตั้งกอฎีหลายท่าน คือ ฮัจญีมุฮัมมัดตามีน ฮัจญีบาการ์ ฮัจญีอะหมัด ฮัจญีฮุเซ็น และฮัจญีหะซัน หลังปูเต๊ะ ทำหน้าที่ ในนิกะฮ์(การสมรส) ตอลละ(หย่าร้าง) รอยะอะ(กลับคืนดี) ในศาลศาสนามีเจ้าหน้าที่ผู้ช่วยกอฎี เสมียนและนักการส่งหมายบังคับคดี ผู้ช่วยกอฎีในสมัยนั้น (ปี พ.ศ.2452) คือ เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ทำงานประจำในสำนักงานเกี่ยวกับการสมรส นอกจากนี้ก็ยังมี การจัดตั้งโต๊ะยุติธรรม ได้จัดการเลือกตั้งตามหลักศาสนาอิสลาม ในสมัยพระยาสมันตรัฐบุรินทร์(หลวงโกษาอิสทากหรือตู้ย บินอับดุลลาห์)เป็นผู้ว่าราชการจังหวัด (เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ, 2501 : 35) และเพื่อความเป็น ปึกแผ่นในจังหวัดสตูล ทางราชการได้จัดสร้างมัสยิดกลางประจำจังหวัด คือ “มัสยิดมาบัง” ตั้งอยู่ที่ ถนนสตูลธานีเขตเทศบาลเมืองสตูลเป็นศรีสง่าแก่จังหวัดและศูนย์กลางของศาสนิกชนผู้นับถือศาสนา อิสลาม (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสตูล , 2533 : 12)

ส่วนด้านเศรษฐกิจของจังหวัดสตูล มีความรุ่งเรืองมากในสมัยปีพ.ศ.2443-2447 ราษฎรมี สิทธิในที่ดินโดยมีโฉนด ชาวจีนจากเกาะปีนังอพยพเข้ามาจับจองที่ดินในอำเภอทุ่งหว้าเพื่อทำสวน พริก มีบริษัทเรือกลไฟ เป็นเรือส่งสินค้า และใช้ในการแข่งขันกับเรือกลไฟประจำสัปดาห์ นอกจากนี้ ก็ยังเป็นเรือโดยสารระหว่างทุ่งหว้าไปปีนัง สินค้าส่งออกที่สำคัญของสตูล คือ พริกไทย ในขณะที่ นั้นเขตอำเภอทุ่งหว้าเป็นเขตเศรษฐกิจที่มีความเจริญมาก (เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ, 2501 : 40) แต่ต่อมากการทำสวนพริกไทยนี้ไม่ได้เป็นอาชีพหลักทางการเกษตรกรรม คือ ทำสวนยางพารา รองลง มา ก็คือ ทำนา ทำสวนมะพร้าว ทำสวนผลไม้ ทำสวนกาแฟ ทำการประมง เผ่าถ่าน และรับจ้าง (ขจัดภัย บุรุษพัฒน์ , 2519 : 39)

ส่วนทางด้านการศึกษา สงบ ส่งเมือง และคณะ (2543:7618) ได้กล่าวไว้ว่า“ในอดีตจังหวัด สตูลไม่มีโรงเรียนแบบใหม่ มีแต่ครูสอนตามหมู่บ้านและสุเหร่าบางแห่งใช้หนังสือที่เรียนเป็นภาษา อาหรับ เพื่ออ่านและศึกษาอัลกุรอาน บางแห่งสอนหนังสือมลายูแบบดั้งเดิม ไม่มีการสอนหนังสือ ภาษาไทย ทางราชการก็ใช้ภาษามลายู ก่อนปีพ.ศ.2453 เมืองสตูลมีการจัดการศึกษาลักษณะคนก ะบอบ มีการสอนภาษามลายู และภาษาอาหรับตามหมู่บ้าน ส่วนหนังสือภาษาไทยมีการเล่าเรียนตาม วัด โดยมีพระภิกษุเป็นผู้สอน ในสมัยพระยารัชฎานุประดิษฐ์ เป็นสมุหเทศาภิบาลมณฑลภูเก็ต ร่วมกับพระยาภูมินารทกิติ (กูเต็น บินกูมะ) ผู้ว่าราชการเมืองสตูล ได้จัดตั้งโรงเรียนไทยมลายูขึ้น เป็นโรงเรียนที่เปิดสอนทั้งภาษามลายูและภาษาไทยควบคู่กัน เพราะต้องการให้เกิดความสัมพันธอัน ดีกันระหว่างชาวมุสลิม และชาวไทยพุทธที่ใช้ภาษาที่แตกต่างกัน ต่อมาในปีพ.ศ.2460 สมัยพระยา สมันตรัฐบุรินทร์เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดสตูลได้เปลี่ยนชื่อจากโรงเรียนไทยมลายูเป็นโรงเรียนสตูล วิทยา”

1.1.3 สถานการณ์ในจังหวัดสตูล

ในจังหวัดสตูลมีประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลามเป็นส่วนใหญ่มีอัตราที่ใกล้เคียงกับ 3 จังหวัด (ปัตตานี นราธิวาส และยะลา) แต่ประชาชนในจังหวัดสตูลพูดภาษาไทยได้ร้อยละ 90 ปัญหาทางด้านสังคมและด้านการปกครองไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านศาสนา ปัญหาด้านภาษา ตลอดจนปัญหาอื่น ๆ อันเกิดจากความไม่เข้าใจกันระหว่างราษฎรกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล จึงไม่ค่อยปรากฏให้เห็น การที่ประชาชนส่วนใหญ่ในจังหวัดสตูลนั้นมีวิถีชีวิตคล้ายคลึงกับประเทศเพื่อนบ้าน คือ ประเทศมาเลเซีย อันเนื่องจาก สตูลในอดีตคือ ตำบลหนึ่งของราชอาณาจักรมลายู แม้ว่าสตูลปัจจุบันมีใช้ราชอาณาจักรมลายูแล้ว แต่ชาวมุสลิมสตูลก็ยังคงรักษาวัฒนธรรมของตนเอง และยึดหลักการของศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัด (ชจิตภัย บุรุษพัฒน์, 2519 : 39)

จากการวิเคราะห์ของโซรกี (Suturke, 1984: 245) ได้ให้ความเห็นไว้ในหนังสือ *The Thai – Provinces: Some National Security Aspects* ว่า “หากเปรียบเทียบระหว่างสตูลกับปัตตานีแล้ว สตูลจะมีความเป็นไทยมากกว่า ในขณะที่ปัตตานีนั้นมีความเป็นมลายูสูง เพราะประชาชนในจังหวัดปัตตานีนั้นใช้ภาษามลายูในชีวิตประจำวันมากกว่าประชาชนในจังหวัดสตูลที่ใช้ภาษาไทย (ภาษาถิ่นใต้) และในปัตตานีมีระบบการศึกษาในรูปแบบปอเนาะมาก่อน”

แต่อย่างไรก็ตาม แม้ชาวสตูลจะมีความเป็นมลายูน้อยกว่า แต่ก็มิได้ทำให้ชาวสตูลนั้นลืมถึงอดีตของตน เพราะสิ่งที่หลงเหลืออยู่ก็ยังเป็นสัญลักษณ์ที่ยังบอกถึงกำเนิดของชาวมลายูมุสลิมในจังหวัดสตูลได้เป็นอย่างดี ดังที่ เจ๊ะอับดุลลาห์ บินมุฮัมมัดสาอาด หลังปูเต๊ะ (2518: 39) ได้กล่าวไว้ว่า “บ้านเมืองท้องถิ่นทั่วภูมิภาคทุกประเทศทั่วไปจะเป็นภูเขา ลำธาร พุงนา ป่าเขา ปากอ่าว ปากคลอง หมู่บ้าน และตำบลทั่วไป ซึ่ลกันมาเป็นเวลานานปี ชื่อต่าง ๆ เราก็รู้ว่าภาษานั้น ภาษานี้ ชื่อต่าง ๆ นั้นเป็นสมบัติของชาวพลเมือง ดังนั้นไม่สมควรจะเปลี่ยนชื่อเป็นภาษาอื่น” และท่านยังกล่าวในการสัมภาษณ์ของ วิไล เบ็ญจลักษณ์ (2516 : 58) ว่า “หากต้องการรู้ว่าชาวสตูลที่แท้จริงมาจากไหน ท่านก็ต้องไปถามทะเล ภูเขา ต้นไม้ดูว่าชื่ออะไร แล้วจะรู้ถึงถิ่นที่มาของชาวสตูล”

สถานการณ์ในจังหวัดสตูลนั้นไม่มีข่าวร้ายหากเปรียบเทียบกับ 3 จังหวัดภาคใต้ จากการสัมภาษณ์บุคคลสำคัญในจังหวัดสตูลของหะสัน หมัดหมาน และคณะ (2517 : 6) ได้ความว่า “ในจังหวัดสตูลนั้นไม่มีช่องว่างระหว่างข้าราชการกับชาวบ้านในการปฏิบัติงาน และไม่มีการแบ่งแยกระหว่างคนพูดมลายูและพูดไทย หรือคนไทยพุทธและคนไทยอิสลาม” ข้าราชการส่วนใหญ่เป็นคนในจังหวัดสตูล ทำให้ข้าราชการเหล่านั้นรู้จักแก้ปัญหาได้ถูกต้อง¹⁰ ทางด้านการศึกษาจัดว่าอยู่ในระดับดี เพราะครูประชาบาลมีขวัญกำลังใจดีไม่เกิดความหวาดกลัวโจรผู้ร้าย¹¹ ศาสนิกทั้งสองฝ่ายเข้าใจกัน และสามารถทำงานร่วมกันได้ เช่น การเผยแพร่ธรรมะแบบธรรมจาริกของทั้งสองศาสนาที่เข้าไปชี้แจง

⁹ นายศุภโยค พาณิชวิทย์ ผู้ว่าราชการจังหวัดสตูลให้สัมภาษณ์

¹⁰ นายอดุล บินสะอาด ตะโตะยุติธรรมจังหวัดสตูลให้สัมภาษณ์

¹¹ นายน้อม เพชรชู หัวหน้าส่วนการศึกษาจังหวัดสตูลให้สัมภาษณ์

ให้นักเรียนและชาวบ้านเข้าใจหลักศาสนา แม้กระทั่งคนในคุก¹² ทางด้านการคมนาคมนั้นสะดวก มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งในน้ำและบนบก มีสินค้าราคาถูก เพราะอยู่ติดเขตแดนมาเลเซีย¹³

1.2 ชีวิตประวัติของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปู่เต๊ะ

1.2.1 ชีวิตประวัติของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปู่เต๊ะ

เจ๊ะอับดุลลาห์ บินมุฮัมมัดสาอาต หลังปู่เต๊ะ (2518 : 43) ได้เล่าถึงชีวิตประวัติของท่านไว้ในหนังสือ *กระจกไม่มีเงาปัญหา 4 จังหวัดภาคใต้* ว่า ท่านมีชื่อเดิมว่า เจ๊ะอับดุลลาห์ บินมุฮัมมัดสาอาต บินปู่เต๊ะ บินยะโกบ หลังปู่เต๊ะ เป็นลูกหลานชาวไร่ชาวนา เชื้อชาติมลายู เกิดที่บ้านทำเนียบ ตำบลโกตา เมืองละงู จังหวัดสตูล ในปี พ.ศ. 2434 ในสมัยที่รัฐบาลสตูลส่วนหนึ่งรวมอยู่กับเมือง ไทรบุรี (เคดาห์) ส่วนวัลลี ปัตตานี (สัมภาษณ์.27 พฤษภาคม 2544)¹⁴ ได้เล่าว่าเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปู่เต๊ะ เป็นบุตรชายของมุฮัมมัดสาอาต และนางเจ๊ะมะ หวันสู ท่านมีพี่น้องสองคน เป็นพี่สาวต่างมารดาชื่อว่า เจ๊ะโหลย ท่านมีภรรยา 3 คน คือ เจ๊ะซูไบเต๊ะ บินตีละไบอับดุลเราะมาน เป็นภรรยาคนแรกมีบุตรทั้งหมด 8 คน ภรรยาคนที่สอง คือ คุณหญิงหวันเต๊ะ¹⁵ ไม่มีบุตร และภรรยาคนที่สาม คือ สะฮ์ดะห์ มีบุตร 3 คน ท่านมีหลานทั้งหมด 26 คน

การศึกษาในครั้งแรกของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปู่เต๊ะ ท่านได้ศึกษาอัลกุรอานกับครูละไบมุฮัมมัดยุเสน บินฮัจญ์อับดุลเราะมานจากเมืองปีนัง ต่อมาปีพ.ศ.2444 เข้าศึกษาภาษามลายูในโรงเรียนรัฐบาลเมืองสตูลสำเร็จชั้น 3 กลับมาบ้านทำเนียบ (ละงู) ได้พยายามค้นคว้าคัดลอกหนังสือต่าง ๆ ที่คุณพ่อพยายามอบรมทั้งภาษาศาสตร์ มารยาท และสังคม ขนบธรรมเนียมมลายูเป็นอย่างดี

ส่วนด้านการทำงาน ช่วงแรกของการทำงาน เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปู่เต๊ะ ได้เข้ารับราชการเป็นเสมียนที่ว่าการศาลละงู (Tempat Kerajaan Balai Langu) ในปีพ.ศ.2446 และลาออกจากราชการ เพื่อไปศึกษาศาสนาอิสลาม ณ นครมักกะฮ์ กับฮัจญ์เจ๊ะหะซัน บินอับดุลการิม บินปู่เต๊ะ บินยะโกบ หลังปู่เต๊ะ ตอนนั้นอายุได้ 14 ปี ต่อมาในปีพ.ศ.2449 ได้เข้ารับราชการเป็นกอฎีเชิงบังคับกับท่านครู (ฮัจญ์หะซัน หลังปู่เต๊ะ) หลังจากนั้นในปี พ.ศ. 2450 เป็นผู้ช่วยกอฎี แล้วลาออกในปี พ.ศ.2451 ไปทำการค้ากับพ่อตา ในขณะที่ท่านก็เป็นนายอากรวังนกงางแอ่อน เป็นนาศอากรเกาะอาดัง เป็นแอสเนนของบริษัทเรือเดินทะเลแห่งปีนัง มีชื่อว่า สตรีตสเดม ต่อมาในปีพ.ศ.2457 พระยาสมันตรัฐบุรินทร์ ได้แต่งตั้งให้เป็นรองหัวหน้าปากบารา ให้ทำหน้าที่รับผิดชอบในอำเภอทุ่งหัวและกิ่งอำเภอละงู หลังจากฮัจญ์หะซัน หลังปู่เต๊ะ ดะโต๊ะยุติธรรมสิ้นชีวิต จึงให้เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปู่เต๊ะ

¹² โต๊ะครูฮัจญ์มอราต เส้นสมมารด ครูใหญ่โรงเรียนอาระบียะห์ อัดดีมียะห์ อ.เมือง จ.สตูลให้สัมภาษณ์

¹³ นายสมเกียรติ ไชยกุล เจ้าของร้านประมวลสาส์นสตูลให้สัมภาษณ์

¹⁴ นางวัลลี ปัตตานี เป็นลูกสาวคนสุดท้ายของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปู่เต๊ะ

¹⁵ เป็นอดีตภรรยาพระยาภูมินารอดภักดี (กูเด็นบินกูมะมะ)

กับสังฆิบาทหรี บินสอาด เป็นกอฎีเมืองสตูลสองคน ในวันที่ 26 กุมภาพันธ์พ.ศ.2459 เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ได้รับการคัดเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ 3 ก่อนหน้าที่ท่านจะรับตำแหน่งเป็น ตะโตะยุติธรรมนั้น ในปี พ.ศ. 2463 ท่านได้เป็นผู้ช่วยบรรณาธิการหนังสือพิมพ์นาซีรุซามัน ในรัฐ เมดานตะลีแห่งสุมาตรา ต่อมาเป็นผู้ช่วยบรรณาธิการหนังสือพิมพ์อีตารันซามัน หนังสือพิมพ์ปะหัตตรา และป็นัง และเป็นผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์มลายาและหนังสือพิมพ์ปะงาโอะแห่งมลายา ในปีพ.ศ.2469 - 2473 ผู้ว่าราชการจังหวัดสตูล ได้แต่งตั้งให้เป็นกอฎีทั่วไปว่าด้วยกรณีครอบครัว และหลังจากนั้นได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นตะโตะยุติธรรมประจำศาลจังหวัดสตูล (สำนักงานการ ประถมศึกษาจังหวัดสตูล , 2527 :102)

ในปี พ.ศ.2484 ตะโตะยุติธรรมประจำศาล 4 จังหวัดภาคใต้ (ปัตตานี นราธิวาส ยะลา และ สตูล) ถูกยุบ แต่ตะโตะยุติธรรมต้องไปศาลตามปกติ เงินเดือนได้รับทุกเดือน ดังนั้นมุสลิมใน 4 จังหวัดภาคใต้หากมีคดีครอบครัวมรดกเกิดขึ้น จำเป็นสมยอมโจทก์ จำเลยกับพยานพร้อมกันออกไป ขึ้นศาลศาสนาในประเทศมาเลเซีย คือสตูลไปขึ้นศาลกอฎีที่เมืองเปอร์ลิส ส่วนยะลา นราธิวาส ปัตตานี ไปขึ้นศาลกอฎีเมืองกลันตัน หรือโกเปคตาท (ไทรบุรี) นับว่าศาลสี่จังหวัดภาคใต้ประมาณสี่ปี คดีศาสนาในเรื่องการฟ้องหย่าสามีภรรยา มรดก นั้นไม่มีปรากฏเลย ต่อมาในปี พ.ศ. 2489 เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ได้ตัดสินใจลาออกจากศาล เข้าสมัครผู้แทนราษฎรจังหวัดสตูล และได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสตูล โดยได้รับคะแนนเสียงอย่างท่วมท้น เหตุผลหนึ่งที่ทำให้ท่านต้องลาออกจากศาล เพราะในขณะนั้นมีชาวต่างชาติเริ่มเข้ามาสู่ 4 จังหวัดภาคใต้ ทำให้ท่านรู้สึกกังวลกับปัญหาที่จะเกิดขึ้น โดยเฉพาะเรื่องชนบธรรมนิยมประเพณีของมุสลิม จะเห็นได้จากคำกล่าวของท่านที่ได้บันทึกไว้ในหนังสือ *กระจกไม่มีเงาปัญหา 4 จังหวัดภาคใต้* (เจ๊ะอับดุลลาห์ บินมุฮัมมัด สาอาด หลังปูเต๊ะ, 2518 : 49-51) ว่า

ผู้เขียนคิดถึงชาตบ้านเมืองในสมัยนั้นราชาราชสีห์กับช้างเผือกกำลังรอจิงหะนางสาวฝรั่งบารบาราเวลานั้นเข้ามาเยี่ยมราษฎรชาวสี่จังหวัดภาคใต้ทุกมุมเมืองทุกหมู่บ้านดูความสุขทุกข์ของชาวอิสลาม การทำมาหากิน ทนบธรรมนิยมประเพณีเช่นนี้ ผู้เขียนรู้สึกไม่สบายใจ ตกอยู่ห่างไกลกับรัฐกาล จึงได้ตัดสินใจลาออกจากศาลเข้าสมัครผู้แทนราษฎรจังหวัดสตูล ตั้งแต่ พ.ศ. 2489 (ตัดต่อกัน 5 สมัย)

ในปี พ.ศ. 2491 เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสตูล สมัยที่ 2 และวันที่ 15 เมษายน พ.ศ. 2491 ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีสั่งราชการกระทรวงศึกษาธิการในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีสมัยที่ 2 ในปี พ.ศ. 2497 ท่านได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสมัยที่ 3 ต่อมาในปี พ.ศ. 2500 ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุขในรัฐบาลนายพจน์ สารสิน เป็นนายกรัฐมนตรี และปี พ.ศ.2500-2501 ได้รับตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการ

กระทรวงสาธารณสุขในรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี (เจ๊ะอับดุลลาห์ บินมุฮัมมัดสาอาด หลังปูเต๊ะ, 2518 : 42-53)

เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ(2508 : คำนำ) ได้เล่าไว้ในหนังสือ *กระจากยวมุสลิมและมุสลิมะห์* ว่า “เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ได้ทำงานทั้งทางด้านศาสนาและการเมืองเพื่อพัฒนาสังคมมุสลิม และได้อุทิศทั้งแรงกาย แรงใจในการปฏิบัติหน้าที่ของตนในฐานะมุสลิมคนหนึ่งที่มีความศรัทธา ท่านได้เริ่มทำงานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2434 และสิ้นสุดการทำงาน ในปี พ.ศ. 2508 เป็นเวลา 74 ปี”

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ฯ (2542 : 258) ได้กล่าวว่า เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ สิ้นชีวิตในวันที่ 25 พ.ย. 2529 ส่วนวัลลี ปีติเศษร์ (สัมภาษณ์, 27 พฤษภาคม 2544) ได้เล่าว่า เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะได้เข้ารับการผ่าตัดกระเพาะ ณ โรงพยาบาลหาดใหญ่ และสิ้นชีวิตในห้องไอซียู ลูกหลานและบรรดาญาติได้นำศพของท่านกลับไปทำพิธีทางศาสนา ณ บ้านท่าเนียบ และฝังศพ ณ ที่นั้น

1.2.2 ผลงานทางด้านวิชาการ

เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ผู้ที่ได้รับสมญานามว่า “ขุนคลังแห่งความรู้” เป็นผู้ที่ให้ความสนใจทางด้านวิชาการทางศาสนาและเรื่องราวต่าง ๆ โดยเฉพาะการใช้ชีวิตประจำวันของมุสลิม ผลงานทางวิชาการของท่านมีจำนวนมาก ซึ่งส่วนใหญ่นำเสนอเป็นหนังสือ เพื่ออธิบายและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับคำว่าอิสลามและมุสลิมให้ชาวไทยไม่ว่าไทยมุสลิมและต่างศาสนิก ผลงานของท่านที่พอจะเป็นตัวอย่างได้มีดังนี้ คือ

- 1.ความใฝ่ฝันที่คัดค้านการกระทำเป็นชีวิต (ภาษามลายู)
- 2.การต่อสู้ของช้างเผือกต่อแนวพวงศาวดาร (ภาษามลายู)
- 3.ข้อหนึ่งของดอกไม้กับข้อปัญหาที่เกิดขึ้นในศาสนาอิสลาม (Segugus Bunga: Pada Menyataan Masalah Yang Mushkin Di Dalam Hukum Shariah) (ภาษามลายู)
- 4.สองร่างกับหนึ่งดวงจิต (Dua Badan Satu Jiwa)(ภาษามลายู)
- 5.แสงสว่างของรูกนอิสลามข้อที่ห้าและอัฏฎิ์ในดินแดนมลายู (Suluhan Rukun Islam Yang Kelima Dan Haji Di Tanah Jawi)(ภาษามลายู)
- 6.ประวัติย่อจังหวัดสตูล , Sejarah Setul (ภาษาไทยและภาษามลายู)
- 7.พงศาวดารศรีวิชัยและมายาปาเฮต (ภาษาไทย)
- 8.มุสลิมทั่วโลก (ภาษาไทย)
- 9.การซื้อชีพิพาท ตักบีร์อตุลอิฮ์รัม (ภาษามลายู)
- 10.ตอริกาดผ้าเตีศวชุดหลุมพรางไปนรก (ภาษามลายู)
- 11.มุสลิมกับสัญลักษณ์ (ภาษาไทย)
- 12.กระจากยวมุสลิมและมุสลิมะห์ (ภาษาไทย)
- 13.กระจากไม่มีเงา ปัญหา 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ภาษาไทย)

หนังสือที่เป็นผลงานของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะนั้นมีจำนวนหลายเล่ม และบางเล่มเริ่มสูญหายไป จึงต้องทำการค้นคว้า และผู้วิจัยขอเสนอผลงานของท่านเพียง 2 เล่ม เป็นตัวอย่าง ที่ผู้วิจัยได้ค้นพบ คือ หนังสือเรื่อง *กระจกไม่มีเงา ปัญหา 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้* และหนังสือเรื่อง *มุสลิมกับสัญลักษณ์*

1. หนังสือเรื่อง “กระจกไม่มีเงา ปัญหา 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้”

ผลงานการเขียนของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ซึ่งใช้นามแฝงว่า อ.หลังปูเต๊ะ หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่ท่านได้รวบรวมเกี่ยวกับความเป็นมาของฝ่ายปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้ หรือเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ที่ถูกส่งไปปกครองประชาชนกลุ่มหนึ่งซึ่งเรียกว่า มลายู พุดภาษามลายู หรือที่ว่าข้าราชการในสมัยนั้นชอบเรียกว่า ไทยอิสลามบ้างหรือพวกคนแขก นอกจากนั้น ท่านยังได้เขียนแนววิเคราะห์ถึงสภาพการณ์ของ 4 จังหวัดภาคใต้ ดังที่เจ๊ะอับดุลลาห์ บินมุฮัมมัดสาอาด หลังปูเต๊ะ (2518 : คำนำ) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ *กระจกไม่มีเงา ปัญหา 4 จังหวัดชายแดนใต้* ว่า “มีอะไรเกิดขึ้นกรณี 4 จังหวัดภาคใต้นั้น สาเหตุมาจากกรณีอะไรบ้างที่ทำให้ไม่เป็นที่พึงพอใจ ถึงกับชอกช้ำหัวใจชาวมุสลิม มีแต่เพิ่มไม่มิลด แม้จะมีบางครั้งบางคราวชาวบ้านพลเมืองปลื้มอกปลื้มใจต่อทางราชการเมื่อรัฐบาลในสมัยนั้นรู้เท่าถึงความต้องการของชาวมุสลิมเกี่ยวกับศาสนาประเพณีของพวกเขา แต่ก็ไม่นานนักเพียงเสมือนคลื่นกระทบฝั่ง ก็ยุบลงถึงกันทะเลลึกเสียอีก เป็นสิ่งธรรมดาที่น่าน้อยจะเอาชนะไฟไม่ได้แน่ อย่างไรก็ตามข้าพเจ้าเชื่อว่า ไม่มีอะไรที่ฟ้าแผ่นดินไทยที่รัฐฯ จะกระทำไม่ได้ เมื่อเราผูกได้เราก็กู้ได้ แต่ท่านจะใช้วิธีการใดจับปลา บัวก็ไม่ข้ามน้ำก็ไม่ให้ขุนนั้นจำเป็นต้องค้นคว้าหาเครื่องมือเราย่ำลึมนายแพทย์ที่ไม่มีอุปกรณ์ จะได้ทราบซึ่งโรคในทรงของคนไข้ได้อย่างไร? ประชาชนคนไทยแต่ละภาคจะถือว่า ตัดเสื้อแบบเดียวจะให้ประชาชนหลายเชื้อชาติ หลายศาสนา หลายประเพณี มาสวมใส่เพื่อกันจะได้ใช้กับคนในชาติโดยเสรีนั้นไม่มีประเทศใดเขาใช้กัน?”

นี่คือตัวอย่างจากแนวคิดในการแก้ปัญหาและมองสังคมของท่านเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ดังนั้นหนังสือเล่มนี้ได้ชื่อว่ากระจกไม่มีเงา

เรื่องเกี่ยวกับเชื้อชาติ เจ๊ะอับดุลลาห์ บินมุฮัมมัดสาอาด หลังปูเต๊ะ (2518 : 1-53) ได้เสนอแนวคิดว่า “เชื้อชาติเป็นส่วนหนึ่งของบุคคลที่ดีติดมากับตัวนับตั้งแต่กำเนิด บุคคลอาจได้รับเชื้อชาติจากบิดามารดาหรือจากบิดาของตนก็ได้ ฉะนั้น การรักชาติก็ย่อมมาจากเชื้อชาติเป็นหลักสำคัญ”

เรื่องชื่อตัวของบุคคล ท่านได้เสนอแนวคิดไว้ว่า “ชื่อตัวของบุคคลแต่ละเชื้อชาติย่อมผิดแปลกแตกต่างกันทั้งนี้เป็นเหตุผลของพวกเขาที่ได้ปฏิบัติกันมานานแล้ว เชื้อชาติอะไรก็ตาม หากนับถือศาสนาอิสลามก็ต้องตั้งชื่อลูกชื่อหลานของเขาตามแนวทางศาสนาที่ปฏิบัติกันมาเป็นเวลานานตลอดมา ที่ดีที่สุดในพระนามของอัลลอฮ์ 99 พระนาม” (การตั้งชื่อที่ดีที่สุด คือ ตั้งชื่อพระนามของอัลลอฮ์ 99 พระนาม และควรเติมคำว่า อับดุล ซึ่งมีความหมายว่า บ่าว นำหน้า เช่น อับดุลเราะฮ์มาน หมายถึง บ่าวของอัลลอฮ์ผู้มีความเมตตา)

และเรื่องบิน หรือ บินตี¹⁰ ท่านได้เสนอแนวคิดที่ว่า “ประชาชนชาวอิสลาม ที่ถือกำเนิดมาจาก คู่สามีภรรยาที่ได้ทำพิธีการนิกะห์ (มิได้ใช้กฎหมายแพ่งและพาณิชย์) ลูกที่เกิดมาหากคู่สามีภรรยา มิได้ทำพิธีดังกล่าวทารกนั้นถือว่าไม่บริสุทธิ์ ไม่มีการสืบสายโลหิตจากบิดา ไม่มีสิทธิ์เกี่ยวข้องกับทรัพย์สิน มรดกของบิดาดังกล่าว โดยเหตุนี้มุสลิมทั่วโลก เมื่อถามชื่อตัวของคุณคนก็ถาม ชื่อบิน หรือบินตี ตามหลัง มีใช้กันทางส่วนตัวและทางราชการ ส่วนนามสกุลหากมีก็เขียนไว้หลังชื่อพ่อ ฉะนั้นชาวอิสลามทั่วโลกเมื่อถามชื่อตัวก็ตามชื่อพ่อ (บิน หรือ บินตี) ส่วนนามสกุลจะเอาชื่อบ้านชื่อเมืองมาเป็นนามสกุลตามใจชอบ”

นอกจากนั้นท่านก็ยังเขียนถึงเรื่องภาษาประจำเชื้อชาติ หนังสือคู่กับเชื้อชาติ ประเพณี สัญลักษณ์อิสลามในสังคม ชื่อ วัน เดือน ปีของชาวมุสลิม ศาสนาประจำเชื้อชาติ ประวัติศาสตร์แห่งท้องถิ่น และประวัติส่วนตัวของท่านเอง (เจ๊ะอับดุลลาห์ บินมุฮัมมัดสาอาด หลังปูเต๊ะ , 2518 : 1-53)

2. หนังสือเรื่อง “มุสลิมกับสัญลักษณ์”

หนังสือเล่มนี้ได้กล่าวถึงสัญลักษณ์ของมุสลิม ที่มุสลิมส่วนใหญ่ในสังคมเกือบลืมสัญลักษณ์ ความเป็นมุสลิมของตนไป และกำลังรับเอาสัญลักษณ์ของคนอื่นมาใช้ ดังที่ท่านได้เขียนไว้ในหนังสือเล่มนี้ว่า “ผู้ปกครองเด็ก ผู้ปกครองครอบครัวเป็นผู้นำโดยตรงที่จะให้การศึกษอบรมผู้อยู่ใต้ความรับผิดชอบของตนให้รักษาจรรยาธรรมวัฒนธรรม เพื่อรู้จักถึงการนับถือในจิตใจของตนจากคนภายนอก แต่ชาวอิสลามในสมัยนี้ เราเชื่อว่า ตกอยู่ในสมัยเจริญการศึกษาในทางโลกเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็ไม่น้อยเช่นกันที่หลงลืมสมบัติของตน” (อับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ , 2506 : คำนำ)

วัลลี ปิติเศษฐ์ (สัมภาษณ์ , 27 พฤษภาคม 2544) ได้กล่าวถึงผลงานทางวิชาการของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ว่า ผลงานบางส่วนยังไม่ได้รับการตีพิมพ์ ทางด้านสถานภาพของหนังสือนั้น ในปัจจุบัน หนังสือของท่านไม่ได้รับการเผยแพร่ให้กับอนุชนได้ศึกษา เพราะหนังสือของบางส่วนก็สูญหายไป ที่เหลืออยู่ก็เพียงส่วนน้อย

2.3 แนวคิดในการพัฒนาสังคมมุสลิม

จากผลงานของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ผู้วิจัยได้ศึกษาและค้นพบถึงแนวความคิด ปรัชญา คติ ของท่านในการพัฒนาสังคม ดังจะเสนอต่อไปนี้

วิไล เบ็ญจลักษณ์ (2516 : 51) ได้สัมภาษณ์เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ไว้ใน วารสาร รุสมิแล ถึงการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งท่านได้เสนอแนวความคิดในการบริหารของรัฐบาลว่า

1. จะต้องไม่ทำลายศาสนาและวัฒนธรรมของประชาชน
2. อย่าใช้สิทธิไปกระทำสิ่งกระทบกระเทือนจิตใจของประชาชนส่วนใหญ่

¹⁰ บิน หมายถึง ลูกชาย บินตี หมายถึง ลูกผู้หญิง

3. รัฐบาลควรถือภาษามลายูในสี่จังหวัดภาคใต้เป็นภาษาหนึ่งของชาติ เป็นสมบัติที่สืบทอดมาจากแผ่นดิน เช่นเดียวกับภาษาอีสาน และภาษาเหนือ

4. ควรเปิดโอกาสให้คนท้องถิ่นได้มีสิทธิในการปกครองตนเองมากขึ้น

5. ทางรัฐบาลควรปรับปรุงทางด้านเศรษฐกิจของภาคใต้

6. รัฐบาลควรออกกฎหมายบังคับให้มีการเรียนการสอนภาษามลายูในโรงเรียน

7. ให้มีการเรียนการสอนหลักการทางศาสนาในแบบเรียนภาษาไทยตั้งแต่ ป.1-ป.6

8. การแก้ปัญหาชุมชนนั้นจะต้องเข้าใจถึงสภาพภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และศาสนาของแต่ละชุมชนที่แตกต่างกัน

สำหรับแนวคิดทางการใช้ชีวิตของสังคมมุสลิมที่ท่านได้กล่าวไว้ในการสัมภาษณ์ของ วิไล เบ็ญจลักษณ์ (2516 : 49-52) ว่า

“เมื่อมีแขกมาเยี่ยมบ้านของเรา เจ้าของบ้านจะต้องต้อนรับ แต่แขกจะต้องให้เกียรติแก่เจ้าของบ้าน และจะต้องไม่ละเมิดระเบียบแบบแผนภายในบ้าน หรือทำตัวเป็นนักเลงอันธพาลหรือใช้อำนาจเอาตามใจตัวเอง”

“บางสิ่งบางอย่างนั้นเป็นยาหอมของชาวไทยพุทธ อาจเป็นยาพิษของชาวไทยมุสลิมก็ได้”

“หากต้องการให้มีแต่เพียงกุหลาบเพียงชนิดเดียวในประเทศไทย แล้วจะรู้ถึงความงดงามของดอกไม้ชนิดอื่นได้อย่างไร”

“การต่อโกโก้จะต้องหาโกโก้ที่เป็นโกโก้เชื่อมด้วยกัน และจะต้องเป็นตัวที่เสียงเปรี้ยว หงอนใหญ่ ขนแดง แข็งดำ ชั้นทันที โกโก้เชื่อมก็จะออกมาทันที จะเอาโกโก้ออสเตรเลีย โกโก้พันธุ์มาลอคก็ไม่มีวันเข้า”

ส่วนในหนังสือ *มุสลิมกับสัญลักษณ์* เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ (2501 : คำนำ) ได้กล่าวว่า “ประชาชนคนไทยแต่ละภาคจะถือว่า ตัดเสื้อแบบเดี๋ยวจะให้ประชาชนหลายเชื้อชาติ หลายศาสนา หลายประเพณี มาสวมใส่ เพื่อจะได้ใช้กับคนในชาติโดยเสรีนั้นไม่มีประเทศใดเขาใช้กัน”

และในหนังสือ *กระจกไม่มีเงา ปัญหา 4 จังหวัดภาคใต้* เจ๊ะอับดุลลาห์ บินมุฮัมมัดสาอาด หลังปูเต๊ะ (2518 : 25) ได้เสนอแนวคิดของท่านว่า “ตราบไตกระจกไม่มีเงาก็มองหน้าเราเองไม่เห็นตลอดกาลนาน เมื่อเรามีศุคตมคติไม่หมดหวัง จะทำอะไรให้กระจกมีเงานั้นก็ไม่ยากนัก หากเป็นหน้าที่ของฝ่ายปกครองจะจัดซื้อให้หมีเงา หรือจะละทิ้งไว้ตามพรหมลิขิต ความเสียหายย่อม ตกอยู่กับรัฐบาลและประชาชนมุสลิมในอนาคตกาล”

สำหรับคดีที่ควรจำ เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะได้นำเสนอ มีดังนี้ (เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ, 2508 : 65-66)

1. มนุษย์จำต้องเชื่อถือ และนับถือศาสนาที่แท้จริงเท่านั้น ที่รัฐสเสรีภาพในการรวมโลกและธรรมดำเนินตามกาลสมัยชั่วฟ้าดิน

2. ศาสนาที่รวมธรรมกับโลกียะมิได้ เราจึงแยกทางกัน

3. ถือวัตถุทั่วไปด้วยอวัยวะภายนอกเป็นอุปกรณ์แสดง

4. มีศาสนาใดบ้างที่ยอมรับสละหน้าผาก จมูก หู ตา ราคาส่งประกอบศีระยอดสูงสุดแห่งร่างกายกราบไหว้ลงบนพื้นดิน

5. วัตถุจำนวนน้อยหาได้ยาก คงมีราคาสูงเป็นแน่

6. วัตถุจำนวนมากหาได้ง่าย คงมีราคาต่ำเป็นธรรมดา

7. ผู้มีจิตใจ ไม่มีชกตนช่มท่าน พุดจาหรือในท่านองชั้นต่ำเสมอ นั้นแหละผู้ที่ได้รับชมเชยชั้นเยี่ยม

8. ผู้ที่อภัยให้ผู้กระทำผิดต่อตน เป็นยอดแห่งธรรม

9. แสดงความรักห่วงใยในครอบครัวถึงกับไม่ยอมฟังลัทธิของสามเณรที่ศาสนาอนุญาตนั้นไม่ถือว่ารักที่ถูกต้อง และขัดขวาง นโยบายศาสนาด้วยซ้ำ

10. ครอบครัวที่ดีเลิศ สามเณรพยายามปฏิบัติตามความผูกพันบุญกิริยาแห่งศาสนา และยอมผ่อนผันซึ่งกันและกันเพื่อความสันติ

1.3 บทบาทในการพัฒนาสังคมมุสลิมของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ

1.3.1 บทบาทในฐานะกอฎี-ตะโต๊ะยุติธรรม

สำหรับเรื่องราวเกี่ยวกับกอฎี-ตะโต๊ะยุติธรรมในจังหวัดสตูลนั้น เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ (2501 : 52-54) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ *ประวัติย่อเมืองสตูล* ว่า “กูเด็น บินกูแหมะนั้นสนใจด้านศาสนาอิสลามของราษฎรมาก จึงได้จัดให้มีกอฎีที่มีอำนาจเต็มเช่นเดียวกับรัฐต่างๆ ในแหลมมลายู ทั้งการนิกะฮ์ (สมรส) ตอลละ (การหย่าร้าง) รอลเยาะ (การกลับคืนดี) จะต้องมีทะเบียนที่ศาลกอฎี ที่อิหม่ามตามมัสยิด คดีครอบครัวมรดก ตลอดจนกิจการด้านศาสนาขึ้นอยู่กับศาลกอฎี ขณะนั้นได้แต่งตั้งฮัจญ์หะซัน บินอับดุลการิม หลังปูเต๊ะ เป็นกอฎี และเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะเป็นผู้ช่วยกอฎี ทำงานประจำเกี่ยวกับการสมรส ต่อมาทางราชการได้ส่งหลวงโกษาอิสหาก (ตู่ย บินอับดุลลาห์) มาเป็นปลัดจังหวัด และได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดสตูล เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นพระยาสมันตรัฐบุรินทร์ในปีพ.ศ.2459 ในขณะที่ผู้ว่าราชการจังหวัด เห็นว่าสตูลเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีราษฎรจำนวนมาก มีระเบียบประเพณีและขนบธรรมเนียมอยู่ในหลักการของศาสนาอิสลาม เหมือนกับจังหวัดบริเวณเจ็ดหัวเมือง (ปัตตานี) จึงเห็นว่าจังหวัดสตูลควรมีตะโต๊ะยุติธรรม (กอฎี) ประจำศาลยุติธรรม ในปีพ.ศ.2460 ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งฮัจญ์หะซัน บินอับดุลการิม หลังปูเต๊ะ และฮัจญ์ซ็อยุดดีน เป็นตะโต๊ะยุติธรรมประจำศาลจังหวัดสตูล หลังจากตะโต๊ะยุติธรรมทั้งสองได้ถึงแก่กรรม พระยาสมันตรัฐบุรินทร์ได้ดำเนินการเลือกตั้งตะโต๊ะยุติธรรม (กอฎี) ตามหลักการของอิสลาม ในปีพ.ศ.2472 ได้แก่ ฮัจญ์บาหรี บินสอาด และปีพ.ศ.2473 ได้แก่ นายเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ เข้ารับราชการ วันที่ 1 พ.ค. 2473-2488 ลาออกจากข้าราชการ ศาล วันที่ 1 พฤศจิกายน 2488”

สำหรับเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะเป็นผู้หนึ่งที่มบทบาทในการช่วยเหลือสังคมมุสลิมโดยเฉพาะในจังหวัดสตูล ในขณะที่ท่านดำรงตำแหน่งเป็นกอฎี-ตะโต๊ะยุติธรรม จะเห็นได้จากที่ท่านเป็นผู้ช่วย

ตัดสินใจขาดเกี่ยวกับคดีครอบครัว มรดก นอกจากนั้นแล้วท่านจะเป็นผู้นำจัดการประชุมประจำเดือนกับบรรดาอิหม่ามเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม

1.3.2 บทบาทในฐานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

หลังจากเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ เข้ารับตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ท่านได้เข้าไปเสนอเรื่องราวของมุสลิมให้กับคณะรัฐบาลได้เข้าใจ ท่านเป็นผู้หนึ่งที่ช่วยประนีประนอมความเข้าใจผิดระหว่างรัฐบาลและประชาชน

เจ๊ะอับดุลลาห์ บินมุฮัมมัด หลังปูเต๊ะ(2518 : 49) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของท่านในขณะดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสตูลว่า ในปีพ.ศ.2489 ขณะท่านยังคงดำรงตำแหน่งตะโต๊ะยุติธรรม ท่านได้คิดถึงบ้านเมืองขณะนั้นว่าเริ่มมีชาวต่างหากติเข้ามาเยี่ยมเยียนราษฎรชาวสี่จังหวัดภาคใต้ เข้ามาดูแลความทุกข์สุขของมุสลิม ศึกษาการทำมาหากิน ขนบธรรมเนียมประเพณี ทำให้ท่านรู้สึกไม่สบายใจ กอปรกับท่านรับตำแหน่งตะโต๊ะยุติธรรม จึงมีความรู้สึกว่ามีความห่างไกลกับรัฐบาล ดังนั้นท่านจึงตัดสินใจลาออกจากศาลเข้าสมัครผู้แทนราษฎรจังหวัดสตูล ตั้งแต่ ปีพ.ศ. 2489 ตั้งแต่เข้าสมัครเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสตูล ท่านได้เข้าเสนอแนะให้นายกรัฐมนตรีแต่งตั้งตะโต๊ะยุติธรรมสี่จังหวัดภาคใต้ตามเดิม หลังจากที่ถูกยุบมาตั้งแต่ ปีพ.ศ.2484 สิ่งที่ท่านเสนอแก่รัฐบาล คือ ขอให้รัฐบาลปิดสถานที่ทำงานราชการวันศุกร์ในสี่จังหวัดภาคใต้ และปิดโรงเรียนประชาบาลในเดือนรอมฎอนแทนปิดฤดูหนาว ขอให้รัฐบาลจัดบรรจุครูสอนหนังสือมลายู (ชาวี) ในโรงเรียนประชาบาลสี่จังหวัดภาคใต้ งดเก็บภาษีผู้ทำการประมง ตามที่ท่านเสนอฝ่ายรัฐบาล เห็นด้วยทั้งสิ้นไม่มีขัดข้องแต่ประการใด และต่อมาท่านได้รับให้เป็นผู้พิจารณาสรรหาผู้ที่จะมารับตำแหน่งจุฬาราชมนตรี หลังจากที่จุฬาราชมนตรี แซ่ม พรหมยงค์ ได้สละตำแหน่งหายตัวไปพร้อมกับท่านปรีดี พนมยงค์ เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะกับคุณณรงค์ ศิริปะชะนะได้ไปพบกับคุณถ้วน สุวรรณศาสน์เข้ารับการคัดเลือกและปรากฏว่าท่านได้รับการคัดเลือกจากประชาชนให้เป็นจุฬาราชมนตรี”

จากความพยายามของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะในการเสนอเรื่องราวของมุสลิมให้กับทางรัฐบาล และการที่ท่านพยายามปฏิบัติตนให้เป็นที่ยอมรับของรัฐบาลนั้นถือว่าท่านเป็นผู้ที่มีบทบาทในการช่วยเหลือสังคมมุสลิม

1.3.3 บทบาทในฐานะรัฐมนตรีสั่งราชการกระทรวงศึกษาธิการ

อะห์มัดอุมาร์ (Ahmad Omar , 2000 : 127) ได้กล่าวถึงการเข้ารับตำแหน่งรัฐมนตรีสั่งราชการว่ากระทรวงศึกษาธิการของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ไว้ในหนังสือ *Politic Thai dan Masyarakat Islam di Selatan Thailand* ว่า “ในสมัยของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ปี พ.ศ. 2491 เป็นปีที่ท่านได้รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีครั้งที่ 2 ได้มีการแต่งตั้งรัฐมนตรีประจำกระทรวงศึกษาธิการ

การ ที่เรียกว่า รัฐมนตรีสั่งราชการกระทรวงศึกษาธิการ ในสมัยนี้จึงได้แต่งตั้ง เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ เป็นรัฐมนตรีคนแรกที่มาจากกลุ่มชาวมุสลิมภาคใต้ที่เข้ามาแก้ปัญหาภาคใต้”

ในสมัยของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ เป็นรัฐมนตรีสั่งราชการกระทรวงศึกษาธิการ ทางรัฐบาล ได้มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการศึกษา และได้มอบหน้าที่รัฐมนตรีพิเศษให้กับเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ และท่านได้เสนอหลักสูตรภาษามลายูในโรงเรียนประถมศึกษา เริ่มวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2485 โดยจัดเป็นโครงการการเรียนการสอน ซึ่งโครงการดังกล่าวได้รับความสนใจจากชุมชนมุสลิม (Ahmad Omar , 2000: 133)

การนำเสนอทางด้านการศึกษาของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะนั้นถือว่าเป็นการสนับสนุนการศึกษาภาษามลายูและศาสนาให้แก่ชุมชนมุสลิม และให้มุสลิมมีโอกาสได้ศึกษาในระดับสูง ซึ่งการสนับสนุนของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะนั้นเน้นให้กับ 4 จังหวัดภาคใต้ คือ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล

1.3.4 บทบาทในฐานะรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข

เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ เข้ารับตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข ในปี พ.ศ.2500-2501 ในสมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี ขณะที่ท่านดำรงตำแหน่งนั้นได้เป็นผู้นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับหลักการศาสนาอิสลามที่รัฐพึงยอมรับ เช่น เมื่อเกิดโรคอหิวาต์ระบาดในกรุงเทพฯและธนบุรีในปี พ.ศ. 2500 โรคนี้เริ่มระบาดเพียงเวลา 2 ชั่วโมง มีคนไข้ 200-300 คน และได้มีหนังสือจากกงสุลใหญ่ไทยประจำเมืองท่ายุดตะฮูเกี่ยวกับศพของชาวมุสลิมให้เป็นไปตามหลักการทั่วไป นายกรัฐมนตรีได้ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขแจ้งว่าด้วยการปฏิบัติศพ ได้ความว่า ศพและผ้าห่มให้เผาไฟ หากศพนั้นต้องการฝัง ต้องฉีดน้ำยาไลโซโซนเข้าในร่างกายและรดปูนขาวลงบนศพเพื่อจะไม่ให้เชื้อโรคระบาดขึ้นได้ เมื่อเหตุการณ์เป็นเช่นนี้ เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ในฐานะที่เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุขได้คัดค้านเรื่องศพของมุสลิม และท่านได้ชี้แจงว่า ศพของมุสลิมนั้นต้องฝัง และหลุมฝังศพนั้นลึกเมตรครึ่ง นี่เป็นวิธีการแก้ปัญหา เพราะเชื้อโรคจะไม่ขึ้นมาจากหลุมได้ (เจ๊ะอับดุลลาห์ บินมูฮัมมัดสาอาด หลังปูเต๊ะ, 2518 : 42)

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเกี่ยวกับชีวประวัติของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ : ศึกษาเฉพาะกรณีบทบาทในการพัฒนาสังคมมุสลิมในจังหวัดสตูล ผู้วิจัยได้นำเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

2.1 สถานการณ์ในจังหวัดสตูล

เฉลิมเกียรติ ขุนทองเพชร (2529 : 171) ได้ทำการวิจัยเรื่อง *การต่อต้านนโยบายในสี่จังหวัดภาคใต้ของประเทศไทยโดยการนำของหะยีสุหลง* ศึกษาเหตุการณ์ในจังหวัดสตูล พ.ศ.2491-2493 : ประเด็นความขัดแย้ง และให้ข้อสรุปว่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในจังหวัดสตูล พ.ศ.2491-2493 ที่มีความขัดแย้งกัน ภายหลังจากการเลือกตั้งประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล ซึ่งได้แก่ เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ มีผลทำให้ชาวมุสลิมในจังหวัดสตูลแตกแยกออกอย่างชัดเจนเป็น 2 พวก คือ มุสลิมสายข้าราชการ และมุสลิมสายผู้นำ

2.2 ประวัติการตั้งเมืองสตูล

สกรรจ์ จันทรรัตน์ (2522 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง *ปัญหาการปกครองมณฑลไทรบุรีในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว* พ.ศ.2440-2452 ศึกษาพบว่า ดินแดนหัวเมืองมลายูตะวันตกมีการปกครองภายในอิสระจากรัฐบาลกลางที่กรุงเทพฯ สาเหตุที่รัฐบาลไทยเร่งรีบปรับปรุงการปกครองให้รัฐบาลกลางมีอำนาจขึ้น คือ ประการแรก การคุกคามของอังกฤษ ประการต่อมา คือ การเคลื่อนไหวเป็นการภายในจากผู้ครองเมืองไทรบุรี เพื่อต้องการรวมเมืองปليศ เมืองสตูล เข้าเป็นส่วนหนึ่งของไทรบุรีในปีพ.ศ.2440 แต่รัฐบาลไทยพิจารณาเห็นว่า สิทธิการครอบครองเมืองไทรบุรี เมืองปليศ มีความสำคัญน้อยกว่าการมีอธิปไตยที่สมบูรณ์ในดินแดนเมืองไทยในคาบสมุทรมาเลย์อื่นๆ และการที่มีเอกราชทางการศาล ดังนั้นจึงได้เจรจาตกลงแลกเปลี่ยนอธิปไตยเหนือเมืองไทรบุรี เมืองปليศ และเมืองมลายูอื่นๆ กับการยกเลิกอนุสัญญาฉบับพ.ศ.2452 แต่เมืองสตูลยังคงอยู่ในอธิปไตยของรัฐบาลไทยตลอดมา ปัจจุบัน คือ จังหวัดสตูล

สำหรับ สายจิตต์ เหมินทร์ (2507 : 20) ได้ทำการวิจัยเรื่อง *การเสียรัฐไทรบุรี กลันตัน ตรังกานู และปليศของไทยให้แก่อังกฤษในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว* พบว่าการเสียดินแดนไทยให้แก่อังกฤษ สืบเนื่องมาจากสิ่งแวดล้อม และความจำเป็นหลายประการ กล่าวคือ ความบีบคั้นของลัทธิจักรวรรดินิยมมหาอำนาจอังกฤษ ฝรั่งเศส ความตื่นตัวของรัฐบาลไทยเพื่อให้หยุดยั้งจากสิทธิสภาพนอกอาณาเขตของศาลกงสุลต่างประเทศตลอดจนบทบัญญัติของอนุสัญญาฉบับพ.ศ.2440 (ค.ศ.1897) ซึ่งจำกัดสิทธิของไทยเหนือดินแดนใต้เมืองบางตะพานลงไป ประกอบด้วยความต้องการที่จะพัฒนาบ้านเมืองด้วยการสร้างรถไฟเชื่อมการคมนาคมให้ติดต่อกันโดยทั่วถึงกันโดยตลอด ดังนั้นรัฐบาลไทยจึงยอมทำสัญญาโอนดินแดนให้ประเทศอังกฤษใน พ.ศ. 2452 (ค.ศ.1909) เพื่อแลกกับอำนาจอธิปไตยทางการศาลเหนือคนในบังคับอังกฤษชาวเอเชียและเงินกู้เพื่อสร้างทางรถไฟอีกสี่ล้านปอนด์ รวมทั้งการยกเลิกอนุสัญญาปี พ.ศ. 2440

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาชีวประวัติ ผลงานทางด้านวิชาการ และแนวคิดในการพัฒนาสังคมมุสลิมของ เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ

2. เพื่อศึกษาบทบาทของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ในฐานะกอฎี-ตะโต๊ะยุติธรรม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสตูล รัฐมนตรีสั่งราชการกระทรวงศึกษาธิการ และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข ต่อการพัฒนาสังคมมุสลิม

ความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาเกี่ยวกับชีวประวัติเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ : ศึกษาเฉพาะกรณีบทบาทในการพัฒนาสังคมมุสลิมในจังหวัดสตูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยคาดว่าจะได้รับประโยชน์ดังต่อไปนี้

1. ทำให้ทราบถึงชีวประวัติผลงานทางด้านวิชาการ และแนวคิดในการพัฒนาสังคมมุสลิม ของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ

2. ทำให้ทราบถึงบทบาทของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ในฐานะกอฎี-ตะโต๊ะยุติธรรม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสตูล รัฐมนตรีสั่งราชการกระทรวงศึกษาธิการ และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุขต่อการพัฒนาสังคมมุสลิม

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาในเรื่องนี้จะเน้นเฉพาะบทบาทของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านความเป็นผู้นำในฐานะกอฎี-ตะโต๊ะยุติธรรม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รัฐมนตรีสั่งราชการกระทรวงศึกษาธิการ และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข จากปีพ.ศ.2469-2501(ค.ศ. 1926-1958) โดยกำหนดขอบเขตการศึกษาถึงบทบาทในการพัฒนาสังคมมุสลิม พร้อมกับแนวคิดในการพัฒนาสังคมมุสลิม จากผลงานทางวิชาการของท่าน การนำเสนอในเรื่องชีวประวัติของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ เนื่องจากงานวิจัยในเรื่องนี้ยังไม่มีผู้ใดศึกษามาก่อน ข้อมูลหรือแหล่งข้อมูลนั้นยังมีจำกัด ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้กำหนดขอบข่ายของงานวิจัยเรื่องนี้เท่าที่สามารถหาข้อมูลได้

นิยามศัพท์เฉพาะ

บทบาท หมายถึง การกระทำ การปฏิบัติตามหน้าที่ หรือตำแหน่งอันเป็นประโยชน์ต่อสังคมของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ

แนวคิด หมายถึง ความคิดเห็น ทิศนะ มุมมอง ของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะที่สื่อออกมาโดยคำพูด การกระทำ และผลงาน

การพัฒนา หมายถึง การนำแนวคิด คำสอนมาใช้ในสังคมเพื่อให้เกิดความถูกต้องสังคมมุสลิม หมายถึง สังคมจังหวัดสตูลที่สมาชิกในสังคมนับถือศาสนาอิสลาม

การพัฒนาสังคมมุสลิม หมายถึง การนำแนวคิด คำสอนตามอุดมการณ์อิสลามมาใช้ในสังคมมุสลิมจังหวัดสตูลเพื่อให้เกิดความถูกต้อง

วิธีการดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัย

งานวิจัยในครั้งนี้เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวกับชีวประวัติบุคคล คือ ชีวประวัติของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ศึกษาถึงบทบาทของท่านในการดำรงตำแหน่งต่างๆ ทั้งทางด้านศาสนาและการเมืองในการพัฒนาสังคมมุสลิม โดยเฉพาะในจังหวัดสตูล ซึ่งเป็นถิ่นกำเนิดของท่าน นอกจากนั้นยังได้ศึกษาแนวคิดในการพัฒนาสังคมจากหนังสือที่ท่านได้เขียนไว้ งานวิจัยในครั้งนี้เป็นงานวิจัยทางด้านประวัติศาสตร์ (Historical Approach) และเสนอรายงานแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) และสัมภาษณ์จากผู้ที่มีความใกล้ชิดกับเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ และผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าว

การวิจัยเรื่อง ชีวประวัติของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ : ศึกษาเฉพาะกรณีบทบาทในการพัฒนาสังคมมุสลิมในจังหวัดสตูล ในครั้งนี้มีวิธีการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. เลือกและกำหนดปัญหาในการวิจัย

2. นิยามปัญหา โดยครอบคลุมในการตั้งวัตถุประสงค์ของการศึกษา ความสำคัญของปัญหา ขอบเขตของการศึกษา และศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

3. ค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) จากแหล่งจดหมายเหตุฯ กรมศิลปากร เช่น เอกสารของกระทรวงมหาดไทย เช่น มท.5.9/112 กล่อง 3 เรื่อง การส่งเสริมวัฒนธรรมของชาวจังหวัดสตูล ลงวันที่ 7 พ.ย. 2484 จากหอสมุดแห่งชาติ เช่น ราชกิจจานุเบกษา ตอนที่ 21 เล่ม 64 เรื่อง ประกาศการตั้งและแต่งตั้งรัฐมนตรี ลงวันที่ 20 เมษายน 2491 หนังสือของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ เป็นผู้เขียนทั้งภาษาไทยและภาษามลายู (อักษรยาวี) เช่น ประวัติของจังหวัดสตูล , Segugus Bunga: Pada Menyataan Masaaah Yang Mushkin Di Dalam Hukum Shariah เป็นต้น ข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลผู้ใกล้ชิดและผู้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าว เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) เช่น วิทยานิพนธ์ของสกรรจ์ จันทรัตน์ เรื่อง ปัญหาการปกครองมณฑลไทรบุรีในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หนังสือจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ อยุธยา สตูล สตูล หนังสือแปล นอกจากนั้นเป็นหนังสือที่ได้รับการตีพิมพ์ทั่วไป สำหรับเอกสารตติยภูมิ (Tertiary Source) สารานุกรมต่างๆ เช่น สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ เรื่อง เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ รวบรวมโดย กำพล กังแฮ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อหาคำตอบถึงพัฒนาการทางสังคมมุสลิมของจังหวัดสตูล ชีวประวัติของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ผลงานทางด้านวิชาการและแนวคิดในการพัฒนาสังคมมุสลิม และบทบาทของท่านในการพัฒนาสังคมมุสลิมโดยเฉพาะจังหวัดสตูล

4. ทบทวนเอกสาร

4.1 ทบทวนเอกสารชั้นปฐมภูมิ ทุติยภูมิ และตติยภูมิ ที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางสังคมมุสลิมของจังหวัดสตูล ชีวประวัติ ของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ผลงานทางด้านวิชาการ และแนวคิดในการพัฒนาสังคมมุสลิม และบทบาทในการพัฒนาสังคมมุสลิม

4.2 แยกข้อมูลเอกสารตามหัวข้อใหญ่และหัวข้อย่อย แล้วค้นหาข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กับหัวข้อย่อย

หัวข้อใหญ่ คือ พัฒนาการทางสังคมมุสลิมในจังหวัดสตูล

หัวข้อย่อย คือ 1. ประวัติการตั้งเมืองสตูล

1.1 การตั้งเมือง

1.2 เมืองสตูลภายใต้การนำของเมืองต่าง ๆ

2. สภาพทางสังคมในจังหวัดสตูล

2.1 ด้านการศาสนา

2.2 ด้านเศรษฐกิจ

2.3 ด้านการศึกษา

3. สถานการณ์ในจังหวัดสตูล

หัวข้อใหญ่ คือ ชีวประวัติของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ

หัวข้อย่อย คือ 1. ชีวประวัติของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ

1.1 กำเนิด

1.2 การศึกษา

1.3 การทำงาน

1.4 บั้นปลายชีวิต

2. ผลงานด้านวิชาการ

3. แนวคิดในการพัฒนาสังคม

3.1 การใช้ชีวิตร่วมกันในสังคม

3.2 ความเป็นมุสลิม

3.3 ปรัชญา / คติสำหรับตน

หัวข้อใหญ่ คือ บทบาทในการพัฒนาสังคมมุสลิมของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ

หัวข้อย่อย คือ 1. บทบาทของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะในฐานะกอฎี-

ตะไต้ะยุติธรรม

2. บทบาทของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะในฐานะ

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

3. บทบาทของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ในฐานะรัฐมนตรีสั่ง

ราชการกระทรวงศึกษาธิการ

4.บทบาทของเจ้า अबดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ในฐานะ รัฐมนตรีช่วยว่า
การกระทรวงสาธารณสุข

4.3 ศึกษาและวิเคราะห์ตามหัวข้อที่กำหนด

5.การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์

5.1 กำหนดประเด็นหัวข้อการสัมภาษณ์

5.2 กำหนดผู้ให้การสัมภาษณ์ คือสมาชิกจากครอบครัวของเจ้า अबดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ
นอกจากนั้น ก็เป็นนักวิชาการผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจและผู้ที่มีโอกาสได้เจอกับเจ้า अबดุลลาห์
หลังปูเต๊ะ

5.3 นัดหมายผู้ให้การสัมภาษณ์ล่วงหน้า

5.4 ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้การสัมภาษณ์ที่ได้กำหนดไว้ เช่นนายพิศาล หลังปูเต๊ะ¹⁷

นางเจ้าสาปอหฺรา หลังปูเต๊ะ¹⁸ นางวัลลี (นุรมูฮิบะห์) ปิติเศษฐ์¹⁹ นายสุรียา
ป็นจอร์²⁰ นายบาหรี มาเทร์ม²¹ เป็นต้น

5.5 รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และแยกข้อมูลตามหัวข้อใหญ่และ
หัวข้อย่อย

6. วิเคราะห์ข้อมูล สรุปและอภิปรายผล

¹⁷ ลูกชายของเจ้า अबดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ

¹⁸ ลูกสาวคนโตของเจ้า अबดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ

¹⁹ ลูกสาวคนสุดท้องของเจ้า अबดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ

²⁰ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล และมีโอกาสได้เจอกับเจ้า अबดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ

²¹ ประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล และมีโอกาสได้เจอกับเจ้า अबดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ